

שיעורי ליל שבת

שיעור מזרינו רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א

גליון מס' 247 - תשפ"ה

בית הכנסת המרכזי שיכון ה'

טעה וענה לחבירו 'היום כך וכך לעומר' ושוב לא ספר באותו היום, האם יכול לספור בשאר הימים בברכה?

קטן שהגדיל באמצע הספירה

בספר הוד צבי להגרצ"י אדלשטיין זצ"ל מביא שבנו הנער גרשון אדלשטיין נ"י (ה"ה מרן רבינו ראש ישיבת פוניבז' זצ"ל) נעשה בר מצוה באמצע הספירה ושאלו האם יכול להמשיך ולספור שהרי קודם לכן היה פטור מלספור ספירת העומר.

וענה לו אביו דאין זה תלוי בקיום המצוה אלא במציאות הספירה וכיון שספר אפילו שלא קיים בכך את המצוה יכול להמשיך ולספור, וכבר האריכו האחרונים בנידון זה (עי' מנחת חינוך ש"ו אות ו').

וזהו כדעת רבינו מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל (המובאת בפנים) שבמקום הדחק אפשר לספור ספירת העומר במקומות המטונפים שלא לשם מצוה, דאף דלא קיים מצוה באותו היום מ"מ מהני שיוכל לספור בשאר ימים בברכה.

מעשה ביהודי ששאלו חבירו כמה היום לספירה, וענה לשואל היום כך וכך לעומר, ושכח לספור שוב באותו היום, ובא לשאול האם מה שענה לחבירו נחשב לספירה ויכול לספור בשאר ימים בברכה או שאין זה נחשב לספירה?

והנה מבואר בשו"ע (תפ"ט ד') דמי ששואל אותו חבירו כמה היום לספירה שלא יאמר לו כמה היום אלא יאמר לו כמה היה אתמול, שאם יאמר לו כמה היום שוב לא יוכל לחזור ולספור בברכה.

והקשו האחרונים הרי להלכה קי"ל דמצוות צריכות כוונה, וא"כ מדוע לא יוכל לחזור ולספור בברכה הרי בתשובתו לא כיון לשם מצוה אלא לענות בעלמא על שאלת השואל?

ונאמרו על שאלה זו מספר תירוצים, המג"א תירץ דאף שקי"ל דמצוות צריכות כוונה, מ"מ לענין ברכה יש להחמיר ולחוש אף למ"ד דמצוות אין צריכות כוונה, ולכך לא יברך על הספירה אח"כ, והחק יעקב (סק"ט) תירץ שזה מיקרי כוונה כיון שמתכוין בתשובתו לומר כמה ימי הספירה וזוהי כוונת הספירה, ובאליהו רבה תירץ שספירת העומר בזמן הזה לדעת רוב הפוסקים היא מדרבנן ודעת הרדב"ז שבדרבנן מצוות אין צריכות כוונה, ולכך לכו"ע אינו יכול לברך בספירתו אח"כ (עי' בשעה"צ כאן סקכ"ו שכתב על דברי האליהו רבה 'אבל הפרי חדש והגר"א ס"ל שאין חילוק בין דאורייתא לדרבנן ובכל גווני צריך כוונה').

והגר"א מתרץ שהשו"ע כתב את דבריו למ"ד מצוות אין צריכות כוונה, אבל להלכה שקי"ל דמצוות צריכות כוונה אף אם ענה חוזר וסופר בברכה (והובא בשעה"צ שם), ודבריו צ"ע שהרי כל דברי המחבר נכתבו להלכה ולמעשה וכיצד ניתן לומר שכתב את דבריו למ"ד שלא נפסק להלכה?

וצ"ל בדבריו דהשו"ע כתב את דבריו למ"ד מצוות אין צריכות כוונה כיון שלכתחילה יש לחשוש לדבריו ולא לענות לחבירו שהרי לשיטתו אם ענה שוב לא יכול לחזור ולספור בברכה, אבל באמת בדיעבד אם ענה יכול לחזור ולספור בברכה שהרי להלכה קי"ל כמ"ד מצוות צריכות כוונה.

ונמצא שלפי דעת הגר"א אם לא עשה אדם זה כדברי השו"ע אלא ענה לשואלו 'היום כך וכך', אפ"ה להלכה שקי"ל דמצוות צריכות כוונה יכול לחזור ולספור בברכה, וא"כ נמצא שאם לא חזר וספר לאחר שענה, שוב אינו יכול לספור בשאר ימים בברכה שהרי להלכה לא יצא יד"ח כלל בתשובתו לשואל, אלא שהמ"ב (שם) לא פסק כדברי הגר"א אלא פירש את דברי השו"ע כביאור המג"א שלענין ברכה חוששים אף למ"ד מצוות אין צריכות כוונה.

האם לדברי המג"א יש כאן ספק ספיקא?

ולשיטת המג"א יש לדון האם נחשב שיש כאן ספק ספיקא, כפי שקי"ל (שו"ע שם ס"ח) דמי שהוא מסופק אם דלג יום אחד לספור, שיכול לספור בשאר ימים בברכה, משום שהיו ספק ספיקא, דיתכן שלא דילג כלל ואף אם דילג שמא ההלכה היא כאותם פוסקים שכל יום הוא מצווה בפני עצמו ואין קשר בין יום אחד למשנהו, וה"נ כאן נימא דיש כאן ספק ספיקא, דיתכן שתשובתו נחשבת לספירה כמ"ד מצוות אין צריכות כוונה, ואף אם אינה נחשבת לספירה אולי ההלכה היא כאותם פוסקים שכל יום הוא מצווה בפני עצמו.

ספק ספיקא שאינו גמור

אך יש לדון שזה נחשב לספק ספיקא שאינו גמור, משום שרק לצד רחוק יוצא יד"ח בספירה ללא כוונה, שהרי רק לגבי ברכה כתב המג"א לחוש לדעה זו, והיו כעין ספק ספיקא **שאינו שקול** שכתבו התוס' בכתובות (ט' ע"א) דלא חשיב כספק ספיקא.

ואולם יש לצדד שנחשב כספק ספיקא, דהשערי תשובה (שם בס"ק כ') הביא מחלוקת אחרונים במי שנזכר בסוף היום בין השמשות שלא ספר האם יועיל לו לספור כעת כדי שיוכל לספור בשאר ימים בברכה, דבספר בית דוד כתב שהיו ספק ספיקא שאינו שקול, דספק אם ספירת יום בכלל נחשבת לספירה, ואף אם היא נחשבת לספירה עדיין יש כאן ספק האם בין השמשות הוא יום או לילה, אך הביא השערי תשובה שהברכי יוסף גמגם בדבריו, וא"כ לדברי הבית דוד שבעינין ספק ספיקא גמור לענין ספירת העומר, א"כ אף בנידון דידן כיון שהיו ספק ספיקא שאינו גמור לא יוכל לספור שאר ימים בברכה, אך לדברי הברכי יוסף [וכן מורים להלכה] שלענין ספירת העומר סגי בספק ספיקא שאינו שקול, אף כאן יוכל להמשיך ולספור בברכה אף שהיו ספק ספיקא שאינו שקול.

טעם אחר מדוע יוכל להמשיך ולספור בברכה

ואולם נראה דמטעם אחר יוכל להמשיך ולספור בשאר ימים בברכה, דהנה שאלתי את מו"ר מרן רה"י הגרא"ל שטיינמן זצ"ל במי שנמצא בבית הכסא או במקום מטונף ונזכר שלא ספר ספירת העומר ועד שיצא יחשיך היום ויפסיד את מצוות הספירה, מה יעשה? **והשיב** דשפיר יכול לספור במקומות המטונפים שלא לשם קיום מצוה, ואז אף שבאותו היום לא מקיים את מצוות הספירה, אבל בשאר הימים יכול להמשיך ולספור בברכה.

ויסוד הדבר, דהנה התוס' במנחות (ס"ו ע"א) הביאו דעת הבה"ג שאם הפסיק יום אחד ולא ספר שוב אינו סופר דבעינן תמימות, וכתבו התוס' על דבריו 'ותימה גדולה ולא יתכן', והרא"ש בסוף פסחים הביא דעת הבה"ג וכתב 'ואין נראה לר"י דכל לילה מצווה בפני עצמה היא', **ומשמע** דבה"ג ס"ל דספירת כל הימים ספירה אחת היא, ולכך אם לא ספר יום אחד שוב לא יספור, ואולם כתבנו להוכיח דאף לדעת הבה"ג כל יום הוא מצווה בפ"ע, אלא שס"ל שצריך ספירה כסדרה ואינו יכול למנות שמונה עשרה לעומר קודם שמנה שבעה עשר לעומר דבעינן 'רצף' של ספירה, ומשום כך דעת מו"ר רבינו הגרא"ל שטיינמן זצ"ל שאם ספר במקומות המטונפים אף שמצווה אין לו יכול להמשיך ולספור בברכה כיון שעכ"פ 'רצף' של ספירה יש לו.

ולפי"ז נראה שבנידון דידן שענה לשאלת חבירו כמה היום לספירה ושוב לא ספר באותו היום, אף שלא קיים את מצות הספירה באותו היום שהרי להלכה קי"ל דמצוות צריכות כוונה, אפ"ה בשאר ימים יוכל להמשיך ולספור בברכה, כיון שעכ"פ 'ספר' את אותו היום בתשובתו לחבירו ויש לו 'רצף' של ספירה, ולא גרע מהסופר במקומות המטונפים שממשיך וסופר בברכה, ואף שנתבאר שלכו"ע ספירה ללא כוונה נחשבת לספירה ונחשב שיש לו 'רצף' של ספירה כסדרה, אפ"ה כתב המג"א שלמ"ד מצוות צריכות כוונה אף שענה יכול לחזור ולספור בברכה, משום שעדיין לא קיים את מצוות הספירה ועתה מברך על קיום המצוה.